

 Fittler Katalin

Kortárs komponisták seregszemléje

Két nemes szándékból született kötetet ajánlok az érdeklődők figyelmébe. Nyolcvanöt élő, hazai zeneszerzőről kínál tájékoztatást a Hungarian Composers című kötet, amelyben az életrajzi adatok mellett internetes elérhetőség, műjegyzék, valamint a kiadott kották sora is szerepel. A másik könyv a Sugár Miklós vezette, három évtizedes történetre visszatekintő EAR együttesről szól, és beszélgetések sora kínál betekintést a társulat életébe.

Két idei kiadvány, amelyek egyikéről sem írhatom, hogy értékes újdonságra figyelhetünk fel a zeneműboltok, illetve könyvesboltok kirakatában, hiszen kereskedelmi forgalomba nem kerülő kötetek. De meglétükről feltétlenül érdemes tudni, mert (ugyan más-más, de mindenképp) nemes szándék hozta létre mindkettőt.

Az egyik egyértelműen a nemzetközi tájékoztatás szándékával készült: a Hungarian Composers című kötet 85 élő (életüket teljes egészében vagy részben Magyarországon töltő) zeneszerzőről ad alapvető, valamint a további tájékozódást segítő információkat. Külföldi promóció céljára készült, s a tervek szerint egy folytonosan aktualizálható internetes adatbázis kiindulópontja.

Nevük betűrendjében sorakoznak a szerzők, Balázs Ádám-tól Zombola Péterig. A név alatt születési dátum, majd fotó és a többnyire az egy oldalt meg nem haladó (jobbára szakmai) életrajz. (Apró következetlenség: néhol az életrajz kezdő mondata a születési dátumot duplázza, ilyenkor a születési hellyel kiegészítve, máskor viszont a születési hely nem szerepel.) Lévén a szerzők jelentős része fiatal, náluk jelentős részt felsorolás-jellegű konkrét adatok tesznek ki (ösztöndíjak, kitüntetések, bemutatók, stb.) – talán ilyenkor célszerű lett volna táblázat-szerű felsorolás. Az életrajzot követően internetes elérhetőségek linkjei szerepelnek (honlapé, vagy hangfelvételeké), ami felbecsülhetetlenül értékes segítség az érdeklődőknek. A szerzőkről érdemi (zenei) tájékoztatást a következő szakasz nyújt: List of Works. A műjegyzék fiatal szerzőknél a teljesség igényével készülhetett (az anyag lezárásáig naprakészen), idős, gazdag oeuvre-rel rendelkező komponistáknál értelemszerűen válogatás (egy szerzőnek maximum hat oldalnyi felület jutott).

A kötet szerkesztőjének, Laskai Annának az előszavából kiderül: a publikálást a szerzőkkel való kapcsolatfelvétel előzte meg, tehát valamennyi adat első kézből valóként minősíthető, csakúgy, mint maguk a válogatások is. Megtudjuk azt is, hogy a műjegyzék információközlésénél a Berlász Melinda sorozatszerkesztésében megjelent kismonográfia-sorozatot tekintette mérvadónak (Magyar zeneszerzők, előbb a Mágus Kiadó, majd a Budapest Music Center kiadásában). Tájékoztat a komponálás dátumáról, az előadói apparátusról, és – ami a gyakorlati hasznot illetően megkülönböztetett jelentőségű – a kottaanyag kiadásáról, valamint az esetleges hangfelvételekről. A Magyar Zeneszerzők Egyesülete tiszteletbeli elnöke, Hollós Máté a beköszöntő írásában e könyv egyetlen elődjeként az Editio Musica Budapest 1986-os Hungarian Composers kötetét említi.

A hazai kortárs zene iránt régóta érdeklődő hazai közönség tagjaként számomra ilyen jellegű kiadványként a Contemporary Hungarian Composers 1989-es (ötödik, revideált, bővített) kiadása jelentett évtizedeken keresztül rendkívül

Decsényi János. © Bacskó Levente

megbízható iránytűt. Varga Bálint András munkája – mint hasonlóképp angol nyelvű – bevezetőjéből kiderül, évtizedes előzmény továbbgondolása. Nála ez azt eredményezte, hogy – jóllehet, a címben szerepel a kortárs meghatározás – a közelmúltban elhunyt zeneszerzőknek is biztosított helyet az összeállításban (amely 74 szerző munkásságáról tájékoztatott). Szerepel benne Weiner Leó (1885–1960), Jemnitz Sándor (1890–1963), Lajtha László (1892–1963) és Kósa György (1897–1984) és Bárdos Lajos (1899–1986) is. Akkor még nem számolhatott az internet-kínálta lehetőségekkel – egyedüli könnyen elérhető nyomtatott forrásként felelősségérzet vezérelte a kétségkívül jelentős egyéniségek munkássága iránt. A mostani kötet – habár címében nem tartalmazza a kortárs szót – kizárólag az élőkre fókuszál, ami részben jogos és érthető, másrészt viszont méltánytalanul kiszorulnak a kötetben szereplőknél nem korábban született, ám időközben meghalt, jelentős szerzők is. Közülük leginkább a közelmúltban (viszonylag) fiatalon elhunytakat sújtja ez a határvonal-húzás, akik nem gondoskodtak idejekorán internetes tájékoztatásról, ráadásul közvetett forrásokból sem könnyű áttekinthetően tájékozódni munkásságukról. Így egy további „szakadék” keletkezett, ami igencsak sajnálatos, a mindenkor kortárs komolyzene ismertségét (kedveltségét?) illetően.

Visszatérve még Varga Bálint András összeállítására: a papírfedeles könyv bármiféle írásos meghatározás nélkül: ingyenes kiadvány volt! Zenemű- és könyvesboltokban a nagyszámú tájékoztató szórólap közelében kapott helyet, s a bátortalan érdeklődő gyakran az eladóktól rákérdezve értesült csak erről! A rendkívül informatív, áttekinthető tájékoztatásnak a szakmabelieken túl az érdeklődő zenekedvelők is hasznélvezői voltak!

Remélhetőleg a külföldiek tájékoztatásán túl az új kiadvány életre hívói nem feledkeznek meg a tájékoztatásra szoruló hazaiakról sem, és találnak módot arra, hogy minél többen tudomást szerezzenek erről az áttekinthető információs

Dobszay-Meszkó Ilona. © Bacskó Levente

hogyan is értékeljük működésének időtartamát, a 30-as szám (többé-kevésbé) kerek számnak bizonyul, mindenképp jó alkalomnak kínálkozik a visszatekintéshez. Ezt a lehetőséget ismerte fel Göllesz Zoltán, aki maga is közelről ismeri az együttes működését, hiszen az rendszeresen visszatérő szereplő a Vakok Intézete Nádor Termének koncert-kínálatában. A koncertrendező tehát vállalkozott arra, hogy felelős kiadója legyen egy könyvnek, az Egy Hangversenytérért Alapítvány publikációjaként. Gondoskodott támogató(k)ról és munkatársakról, akik részt vesznek ebben a vállalkozásban. Az eredményről így tájékoztat a borító hátoldalán:

forrásról. Mert a szakmabelieknek is sok újdonságot tartalmaz. Tájékoztat a fiatal(abb) generációk megannyi olyan képviselőjéről, akik nemcsak „letettek valamit az asztalra”, hanem eme letéteményekkel már sikereket is értek el. Rácsodálkozhatunk egy-egy szerző sokoldalúságára (vajon milyen arányú ebben a magamagát kipróbálni akaró szándék és a külső, nemritkán anyagi megfontolásból is szármogató felkérések lehetősége?), kirajzolódnak erővonalak, amelyek sejtetik, hogy mely műfajok/apparátusok vonzzák egyik-másik alkotót, felfigyelhetünk az alkalmazott zenék és/vagy az elektronika-kínálta lehetőségekre, stb.

Elgondolkozhatunk azon, hogy a kottaanyag hozzáférhetősége-hozzáférhetetlensége mennyire befolyásolja a művek megismerhetőségét – és ami a legfontosabb: konkrét javaslatokat kap az érdeklődő, hogy hogyan juthat hangzó élményekhez a legújabb-kori, stílusosan változatos komolyzenei termésből. Ilyesfajta tájékoztatásra az országhatárainkon belül is nagy szükség van!

* * *

„Kereskedelmi forgalomban nem értékesíthető” – olvasható a könyv belső címlapján. De nemcsak – és nem is elsősorban – ezért nevezném műfajilag „ajándékkönyv”-nek. „Ajándék lónak ne nézd a fogát” – ezt a szólást mindenképp érdemes megszívlelni azoknak, akik kézbe veszik az EAR30 1991-2021 című könyvet. A sokak számára talán talányos címet közérthetőbbé teszi az oldal alján a „megoldás”: EAR ENSEMBLE, Electroacoustic Research.

Három évtizede működik a Sugár Miklós vezette EAR-együttes. Akik több-kevesebb rendszerességgel figyelemmel követték/követik tevékenységét, akár a „hogyan repül az idő” megjegyzést is megengedhetik maguknak. De akár-

„Az EAR együttes három évtizedéről kötetlen beszélgetésekben emlékeznek zeneszerzők és muzsikusok, de ennek ürügyén más is szóba kerül. Ennek a kivételes kortárszenei műhelynek a közössége legtöbbször hazánkban elektroakusztikus kompozíciók létrejöttéért és magas művészeti szintű előadásáért.

A kutatás és kísérletezés a Magyar Rádióban indult a '70-es években. Az ott szerveződött baráti társaság egyesületté alakulva folytatja ma is a munkát. Továbbra is komponálnak és bemutatnak új műveket.

Esetükben sokkal méltóbb összefoglalása eddigi eredményeknek a könnyedebb riportok sora, mint egy zenetudományi értekezés. Reményeink szerint élvezetesebb olvasmányt is nyújt.”

E sorok olvasóiban máris kezdődhet körvonalazódnia ama bizonyos ajándék lónak az alakja, akinek a foga iránt nem illik érdeklődni. Mert miről van szó?

Egyrészt van lelkes ügyszeret, amely energiát nem kímélve eléri, hogy megjelenjen egy könyv; másrészt viszont megelégszik a (szándéka szerint) élvezetes olvasmány minőséggel, ami viszont – bevallottan szembeállítva a „könnyedebb” riportokat a zenetudományi értekezéssel – végteleníti a potenciális olvasóközönséget (no nem mennyiségét tekintve, hiszen ilyesfajta érdeklődés-hullámtól aligha kell tartani, hanem inkább összetételének széles skáláját, mondhatni, „vegyességét” illetően). Ami persze nem baj, sőt, bizonyos szempontból akár erényként is értékelhető – viszont ennek a „terjesztésnek” ellentmond a „not for sale”! Vajon kikhez jut el? Belterjes marad - vagyis, azoknak lesz könnyű olvasnivaló, akik többé-kevésbé az együttes ismeretségi/baráti körébe tartoznak. Ha pedig ténylegesen ajándékkönyvként

funkcionál, inkább a nyilatkozók „portréjával” próbál szimpatizánsokat verbuválni. (További kérdés, hogy az olvasmányok hatására vajon hányan veszik a fáradságot, hogy hozzájussanak EAR-felvételekhez, s főképp, hogy igyekezzenek kifürkészni: hol-mikor lehet produkciójukat élőben hallani...)

A fogászatra specializálódott állatorvos azonban kénytelen törödni ajándék lova kényes probléma-forrásaival, elvonatkoztatva a mondás bölcs tanácsától. Mert az olvasnivaló megszerkesztettsége több szinten is kívánivalókat hagy. A Zeneszerzők fejezetben kilencen, a Muzsikások fejezetben tízen kaptak megszólalási lehetőséget, majd külön „fejezet” jut az együttes állandó hangmérnökének, Horváth Istvánnak, s az utolsó szó jogán (Utószó) Egy hangverseny-rendező szemszögéből címmel Göllesz Zoltán tartja szóval az olvasót.

A könyv – cím nélküli – bevezetője némiképp „felkészíti” az érdeklődőt. Például: „voltak és vannak az együttesben olyanok, akik itt nem szólaltak meg”. S hiába következik némi tipizálása a meg-nem-szólalásoknak, arról nem szól a fáma, hogy volt-e, aki azért nem szerepel benne, mert nem akart élni a felkínált „megszólalási” lehetőséggel. A létszámbeli teljességre-törekvés nyilvánvalóan nem lehetett szempont, mivel a nyomtatvány terjedelme némiképp behatárolt, de... És ha már behatárolt, akkor érdemes felelősségteljesen bánni vele (miként beszédben az idővel). Más szóval: a lehangulatossabb fecserészést is felelőtlenség csupán kevéssé lerövidítve közreadni.

Miközben az élvezetes olvasmányok főként a laikus olvasókat vonzhatnák, apróságok arra utalnak, hogy a zenésztársadalomban való tájékozottsággal is számol a „könyv” (hogy ne személyeskedjünk). A zeneszerző-beszélgetésekben csakúgy, mint a muzsikás-interjúkban, névsorban következnek a riportalanyok, akiknek a születési évét mindenképp célszerű lett volna feltüntetni (akkor is, ha művésznők szívesen eltekintenek az ilyesmitől). Aki nem ismeri a nyilatkozókat, annak nagyon figyelmesen kell olvasnia (ami máris csökkenti az „élvezetet”), hogy súlyban-nagyságrendben értékelni tudja az állításokat, az értékeléseket, a véleményeket, stb. És az sem igazán helyénvaló, hogy a hatodik zeneszerző-interjú olvasásakor tudjuk meg, hogy azt leszámítva mindig Olsvay Endre volt a kérdező, s csak amikor megkérdezettként került rá a sor, akkor kapta beszélgetőpartnerként Göllesz Zoltánt.

EAR ENSEMBLE
Electroacoustic Research

1146 Budapest
Ajtósi Dürer sor 39.

RÁDOR TEREM
2022.02.21.
19:30

Bővebb információ:
06-1-344-70-72

Pintér Gyula: Mandala Irregular
— Zongorára és elektronikára
Baráth Bálint - zongora

Láng István: Lebegés - CD

Madarász Iván: Missa brevis
Kövári Eszter Sára - ének
Peltzer Ferenc, Szamosi Liza,
Szlama Annamária - gitár

Baráth Bálint: Cellularium - CD

Láng István: Tenvio Duo for tenor-recorder and viola - BEMUTATÓ*
Fülep Márk - furulya
Gulyás Nagy György - brácsa

Sugár Miklós: Tüske - BEMUTATÓ*
Baráth Bálint - zongora

Szigeti István: 96 Három gitára - BEMUTATÓ*
Peltzer Ferenc, Szamosi Liza,
Szlama Annamária - gitár

Bánkői Gyula: Feltépett ritmusok
Lakatos György - fagott - elektronika

Sugár Miklós: Egy téli délután - CD

Hollós Máté: Elektrió - BEMUTATÓ*
Pálhegyi Máté - fuvola
Elek Szilvia - csembaló
Kántor Balázs - gordonka

Hangmérnök: Horváth István
Művészeti vezető: Sugár Miklós

A koncert támogatója:
nka

jegy.hu jegyár: 1.000.-Ft | *A bemutatók, az NKA alkotói támogatásával jöttek létre.

Az EAR együttes jubileumi koncertjének műsorlapja. Forrás: EAR Ensemble

Maguk az egyes olvasmányok érdekesek, némelyikük sokat elárul a riportalanyról is – de időnként szinte perifériára sodródik, mondhatni, apórová minősül az EAR30-ból az évforduló, merthogy az együttes szinte csak érintőlegesen kerül szóba.

Nem a zenetudományi értekezés műfaját hiányolom, csak épp úgy érzem, néha túlságosan is személyesre sikeredtek a beszélgetések. Kalandoznak, csaponganak, és közben egyszer csak „szóba kerül” az érdembeli központi gondolat is. A zeneszerző-sorozatban belül frappáns megoldást választott Láng István, aki – tekintettel arra, hogy hasonló témakörben számos alkalommal volt módja nyilatkozni, értékelni, kifejtetni idevágó gondolatait – rövid fogalmazványban adta írásba, hogy mit jelentett számára az EAR Együttessel való találkozás és hogyan élt az elektronika-kínálta lehetőséggel (mint eszközzel, sőt, kifejezőeszközzel) elektronikát is alkalmazó műveiben (NB., ő volt az, aki 1968-ban a Varsói Őszről hazatérve, a Film, Színház,

Muzsika folyóiratban megjelent beszámolójában elsőként szorgalmazta a hazai elektronikus stúdió létesítésének szükségességét). Ahány szerző, annyi egyéniség (Decsényi János, Faragó Béla, Hollós Máté, Láng István, Madarász Iván, Olsvay Endre, Pintér Gyula, Sugár Miklós, Szigeti István), a szakmai olvasó mindazonáltal azokat a mondatokat keresi, amelyek érdemi információt adnak az együttesről. Alakulásáról, működésének fénykoráról, megváltozott körülmények közötti művészi munkájáról – s a harminc év alatt leszűrt tanulságokról. Az előadók „rálátását” az befolyásolta, hogy milyen intenzitással volt lehetőségük részt venni ebben a sajátos zenélésben (live-elektronikus műveknél), és tanulságos olvasni, hogy az itt szerzett tapasztalatokat hogyan tudták beépíteni más műfajokban (apparátusokkal) való zenélésükbe. Horváth Istvántól számos olyan információt tudtunk meg, amelyek ismeretében differenciáltabb képünk alakul ki nemcsak a hazai elektronikus zene történetéről, hanem annak társadalmi beágyazottságáról is.

Sikerek és kudarcok, eredmények és elismerések – mindent összevetve, megállapíthatjuk, hogy ez az ajándék-ló (melynek érdemes volt foglalkozni a fogsorával is) nem hasonlít a példázatokban felemlített, állatorvos egyetemen alkalmazott szemléltető ábrán szereplő „kollégájához”.